

“BOSHLANG‘ICH TA‘LIM O‘QITUVCHILARI UCHUN METODIK DARS ISHLANMA YOZISH QOIDALARINI O‘RGATISH”

Abdurazakova Albina Rinatovna

Urganch Davlat Universiteti Pedagogika fakulteti

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada dars ishlanma, dars ishlanma yozish qoidalari va unga qo‘yilgan talablar haqida to‘liq yoritib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *dars ishlanma, dars shakli, dars turi, dars metodi, dars shiori.*

Аннотация: *В данной научной статье полностью разъясняется разработка урока, правила написания развития урока и требования к нему.*

Ключевые слова: *разработка урока, форма урока, вид урока, метод урока, девиз урока.*

Abstract: *In this scientific article, the lesson development, the rules of writing the lesson development and the requirements for it are fully explained.*

Key words: *lesson development, lesson form, lesson type, lesson method, lesson motto.*

Dars ishlanmasi (reja-konspekt) - o‘qituvchi uchun tuzish majburiy bo‘lgan hujjat. Dars ishlanmasi – o‘qituvchi ijodkorligini aniqlovchi omil. Dars rejasi - darsni pedagogik, didaktik va uslubiy jihatdan rejalashtiruvchi, loyihalashtiruvchi hujjat. U shunchaki rahbariyatga ko‘rsatish uchun tuzilmaydi. Uni tuzishdan ko‘zlangan asosiy maqsad o‘qituvchining bir soatlik darsdagi faoliyatini rejalashtirish, dars mazmunini boyitish, ta‘lim samaradorligini oshirishdan iborat. Dars ishlanmasi o‘qituvchining ijodiy mehnati mahsuli bo‘lib, uning bilimi va mahoratini ko‘rsatuvchi oynadir. Shu bois, uni tuzishda shoshmashosharlikka yo‘l qo‘ymaslik kerak. Bir marta maromiga yetkazib tuzilgan dars ishlanmasi o‘qituvchi uchun uzoq yillar davomida xizmat qilishi mumkin. Bundan dars ishlanmasi qotib qolgan dogma, degan xulosa kelib chiqmasligi kerak.

Dars ishlanmasini yildan-yilga takomillashtirib va mukammallashtirib borish, yangi dars uslublarini qo‘llash, yangi materiallarni kiritish bilan yangilanib turilishi lozim. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan davlat ta‘lim standartlari va o‘quv dasturlarining joriy etilishi ta‘lim jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarning, kompyuter, yangi axborot texnologiyalari va texnik vositalarning qo‘llanishi bilan dars ishlanmalariga qo‘yilgan talablar ham o‘zgarib bormoqda. Dars ishlanmalari uchun tayyor qoliplar yo‘q, chunki dars jarayonini hech qanaqa qolipga solib bo‘lmaydi. U turli xil sharoitlarda turlicha tuzilishi mumkin.

Shunday bo‘lsada, o‘qituvchilarga dars ishlanmasini quyidagi tarx asosida tuzishlari tavsiya etiladi: Dars ishlanmasining tuzilmasi: 1. Dars mavzusi. 2. Dars maqsadlari. 3. Darsda foydalaniladigan ma‘lumot manbalari, o‘quv uslubiy adabiyotlar

va elektron resurslar. 4. Darsda ishlatiladigan zarur texnik vositalar va jihozlar. 5. Dars shakli. 6. Dars turi. 7. Dars metodlari. 8. Dars bosqichlari va vaqt taqsimoti. 9. Dars borishining qisqacha tafsiloti.

Dars ishlanmasi (konspekt)ning tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat: Sana, sinf (parallel sinflar uchun bitta mavzu bo'yicha alohida-alohida dars ishlanmasi (konspekt)ni yozish shart emas, bitta mavzuga bitta dars ishlanmasi yozilsa kifoya qiladi. 5-«A», «B» sinflar deb ko'rsatiladi), fan nomi yoziladi. Darsning mavzusi (taqvim-mavzu reja asosida tanlanadi). Dars maqsadi (darsga qo'yilgan maqsad 45 daqiqa davomida bajariladigan (erishiladigan), aniq, hayotiy (real) va dars yakunida baholanadigan (o'lchamli) bo'lishi maqsadga muvofiq. Darsning maqsadi davlat ta'lim standarti talablaridan kelib chiqib aniqlanadi. Darsning maqsadi o'qituvchi o'quvchiga qanday bilim, malaka va ko'nikmalarni berishi kerakligi bilan emas, balki o'quvchilar bu darsda qanday bilim, malaka va ko'nikmalarni egallashlaridan kelib chiqib yozilishi lozim. Shunga ko'ra darsning maqsadini "o'quvchilarning quyidagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashlariga erishish: ..." so'zlari bilan boshlash maqsadga muvofiq bo'ladi. Maqsad balandparvoz, havoiiy emas, balki aniq, sodda va tushunarli jumlar bilan ifodalanmog'i kerak. Eng asosiysi, darsdan ko'zlangan maqsadga haqiqatan erishib bo'ladigan va natijasini tekshirib bo'ladigan bo'lmog'i lozim. Darsda yoritilishi lozim bo'lgan asosiy tushuncha va atamalar o'quv dasturiga muvofiq ta'lim mazmunidan kelib chiqib aniqlanadi.

Dars maqsadi 3 xil bo'ladi: a) ta'limiy maqsad - dars jarayonida o'quvchilarda shakllantiriladigan bilim, ko'nikma va malakalarni belgilaydi; b) tarbiyaviy maqsad - dars jarayonida o'quvchilarda qaysi shaxsiy fazilatlar, ahloqiy sifatlar va ma'naviy dunyoqarashni shakllantirilishi uchun sharoit yaratilishi lozimligini belgilaydi; c) rivojlantiruvchi maqsad - dars natijasida o'quvchilarda qaysi qobiliyatlar va maxsus malakalarning rivojlantirilishi uchun sharoit yaratilishini belgilaydi. Dars turi: yangi tushuncha, bilimlarni shakllantiruvchi; o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantiruvchi; umumlashtiruvchi; o'quvchilar egallagan bilim, ko'nikma va malakalarni tahlil, nazorat qiluvchi kabi dars turlari bo'lishi mumkin. Darsda foydalaniladigan metodlar. Bunda an'anaviy, zamonaviy, interfaol metodlardan o'tilayotgan mavzuning o'quvchilar tomonidan samarali o'zlashtirilishiga xizmat qiladiganini oqilona tanlash lozim. Darsda foydalaniladigan jihozlar. Texnik vositalar, slydlar, ko'rgazmali va didaktik materiallar. Dars uchun zarur jihozlar va ma'lumot manbalari dars uchun zarur bo'lgan darslik va boshqa o'quv adabiyotlari, ko'rgazmali qurollar, tajriba uchun mo'ljallangan asbob-uskunalar, modellar, plakatlar, tarqatma materiallar, dalil ashyolar, qog'oz, yozuv-chizuv qurollari, kompyuter, audio va video apparaturalari va o'qitishning boshqa texnik vositalari ro'yxatidan iborat bo'ladi. Bu ro'yxatni tuzayotganda maktabning imkoniyatlaridan kelib chiqilsa to'g'ri bo'ladi. Shuningdek, bu bo'limda darsgacha qilinishi kerak bo'lgan ishlar, sinfni darsga tayyorlash, stol va stullarni yoki partalarni darsga mos qilib joylashtirish tavsiflanishi

va tayyorlash kerak bo'lgan materiallar ro'yxati keltirilishi, bu materiallarning andozalari tavsiflanishi yoki ilova qilinishi lozim. Dars bosqichlari va vaqt taqsimoti (yoki darsning texnologik xaritasi) bir necha ustundan iborat jadval bo'lib, odatda, birinchi ustunda darsning asosiy bosqichlari va har bir bosqich uchun zarur bo'lgan vaqt, ikkinchi ustunda o'qituvchi faoliyati, uchinchisida o'quvchi faoliyati ko'rsatiladi. Dars tafsilotlari va uslubiy tavsiyalar dars ishlanmasining asosiy o'zagini tashkil qiladi. U dars turi va tanlangan uslubga qarab turlicha bo'lishi mumkin.

Darsni quyidagi bosqichlarga bo'lish mumkin: I. Tashkiliy qism. II. O'tilgan mavzuni takrorlash. III. Yangi mavzuni tushuntirish. IV. Yangi mavzuni mustahkamlash. V. Darsga yakun yasash va o'quvchilarni baholash. VI. Uyga vazifa berish. Dars ishlanmasini tayyorlashda o'qituvchi darsning har bir qismini e'tiborga olishi maqsadga muvofiq. Dars ishlanmasi (konspekt) hamma o'qituvchida bo'lishi shart. Lekin dars ishlanmasi qanday mazmunda, hajmda va necha varaqdan iborat bo'lishi o'qituvchining dars o'tishdagi o'ziga xos yondashuvidan kelib chiqqani ma'qul. Bunda hamma o'qituvchi uchun bir xil chegara, cheklov o'rnatib bo'lmaydi.

Dars ishlanmasi (konspekti) qo'lyozma shaklida yoki kompyuterda yozilishi mumkin. Darsning tafsilotlarini bayon qilish ketma-ketligi, odatda, quyidagilardan iborat: 1) tashkiliy qism; 2) yangi mavzuni boshlashga hozirlik (yangi mavzu bilan bog'liq o'tgan dars mavzularini takrorlash; yangi mavzuni o'tishdan oldin o'quvchilarning bu mavzuga oid bilim darajalarini aniqlash va baholash; yangi mavzu maqsadini tushuntirish); 3) yangi mavzuni yoritish (dars materiallarini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ketma-ket ma'lum uzviylikda va mantiqiy bog'liqlikda ko'rgazmali tarzda hamda turli o'qitish uslublaridan foydalangan holda taqdim etish); 4) yangi mavzuni mustahkamlash (olingan nazariy bilimlarni aniq misollarga qo'llab va turli topshiriqlarni bajarib, o'quvchilarda mavzuga oid amaliy ko'nikmalar hosil qilish); Darsni yakunlash (xulosalash) va uyga topshiriq berish. Har bir dars undan xulosa chiqarish va o'quvchilarga uyda bajarish uchun topshiriq berish bilan yakunlanadi. Dars so'ngida uyga vazifalarni berishda o'quvchilarga individual yondashilgani ma'qul. Har bir o'quvchining bilim salohiyatiga qarab topshiriqlarni berish kerak bo'ladi. Aks holda, o'quvchi uy vazifalarini bajarishda savollarga mustaqil javob topa olmasa, topshiriqlarni bajara olmasa, unda fandan zerikish paydo bo'ladi, o'z qobiliyatiga ishonch yo'qola boshlaydi. Har bir o'qituvchi shularning oldini olishi kerak. Darsni yakunlash va uy vazifasini berishda: a) darslikdan nimalarga e'tibor berishni, mavzuni takrorlashni; b) qaysi topshiriqlarni qanday bajarish bo'yicha maslahatlar berish maqsadga muvofiq. Darsning bu qismiga 4-5 daqiqa vaqt ajratish tavsiya etiladi. Bunda uy vazifasining me'yorini va unga o'quvchi qancha vaqt sarflashi nazarda tutilishi lozim.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, dars ishlanma orqali o'quvchilarni darslik bilan ishlashga, mustaqil mutolaa va mushohada qilishga, mantiqiy fikrlab, fan tushunchalarini yuqori darajada egallashlariga erishish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. R. Safarova va boshq. Savod o'rgatish darslari (Alifbeni o'qitish bo'yicha metodik qo'llanma). - T.: „Ma'naviyat", 2003.
2. R. Safarova va boshq. Alifbe. - T .: „Ma'naviyat", 2008.
3. www.google.com internet sayti